

НАВЧЕНА РЕСУРСНІСТЬ ТА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я: ПСИХОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРСІЇ ШКАЛИ САМОКОНТРОЛЮ.

Бірон Б.В.

Канд. психол. наук., ст. викладач кафедри диференціальної та спеціальної психології ОНУ ім. І.І. Мечникова

Конструкт навченої ресурсності був введений у психологію Д. Майхенбаумом [1] з метою розрізнити поведінку, яка йде на користь особистості, від навченої безпорадності. Надалі він був операціоналізований М. Розенбаумом [3], який характеризує навчену ресурсність, як надбаний репертуар, що інкорпорує набір переконань, добре засвоєних поведінкових актів та навичок самоконтролю. Шкала самоконтролю (англ. Self-Control Schedule – SCS) розроблена М. Розенбаумом у 1980 році [2]. Вона є мірою одномірного конструкту навченої ресурсності. Шкала вимірює когнітивні навички індивідів для здійснення самовладання перед лицем стресових ситуацій. Версія українською мовою не існує. Метою дослідження було психометричний аналіз української версії шкали самоконтролю, що вимірює навчену ресурсність, та оцінка взаємозв'язків цього конструкту із показниками психічного здоров'я.

Вибірку дослідження склали студенти українських вищих навчальних закладів. Загалом досліджено 523 студенти, а остаточна вибірка – 450 респондентів. Дослідження проводилось в Західному та Південно-Східному регіонах України. Середній вік досліджених студентів склав 19,29 років при стандартному відхиленні 2,53 року.

Початкова однофакторна модель, що включала всі 36 пунктів опитувальника характеризувалася недостатньою відповідністю емпіричним даним ($\chi^2/df = 3,06$; RMSEA = 0,07; SRMR = 0,08; NFI = 0,30; NNFI = 0,34; CFI = 0,38). Надійність за внутрішньою узгодженістю для шкали з 36 пунктів була задовільною ($\alpha = 0,67$; $\omega_A = 0,63$). Ця модель відповідала вихідній концепції М. Розенбаума про структуру шкали навченої ресурсності. Модифікація початкової однофакторної моделі проводилася на двох етапах. На першому етапі зі складу шкали навченої ресурсності вилучались пункти з низькими за абсолютними значеннями навантаженнями на латентний фактор, на другому – за допомогою модифікаційних індексів виявлялись можливі кореляційні зв'язки, які здатні поліпшити модель і ці зв'язки включалися до моделі. Відповідно найменшими абсолютними навантаженнями на латентний фактор «Навчена ресурсність» характеризувалися наступні пункти шкали: Всі ці пункти були вилучені з її складу, що у підсумку дало можливість сформуувати однофакторну модель, що складається з 12 пунктів.

Всі зворотні пункти були вилучені, а також деякі прями. Модифікаційні індекси дозволи встановити необхідні кореляції між залишковими дисперсіями пунктів для поліпшення адекватності моделі. Парами таких пунктів були: 10 та 28, 11 та 12, 12 та 32, 13 та 32, 11 та 28, 26 та 34. Ця модель наведена на рисунку 1, а її психометричні індекси становили: $\chi^2/df = 0,98$; RMSEA = 0,00; SRMR = 0,03; NFI = 0,91; NNFI = 1,00; CFI = 1,00. Всі критерії свідчили про високу адекватність моделі емпіричним даним. Залишено 12 пунктів, що сформували остаточну версію шкали у однофакторному рішенні. Побудована шкала характеризувалася достатньою внутрішньою узгодженістю ($\alpha = 0,68$; $\omega_B = 0,71$). Ця модель надалі буде прийнята за основну при розрахунку рівня навченої ресурсності як копінг-ресурсу особистості. Останній етап психометричного аналізу цієї шкали полягає у дослідженні описових статистик.

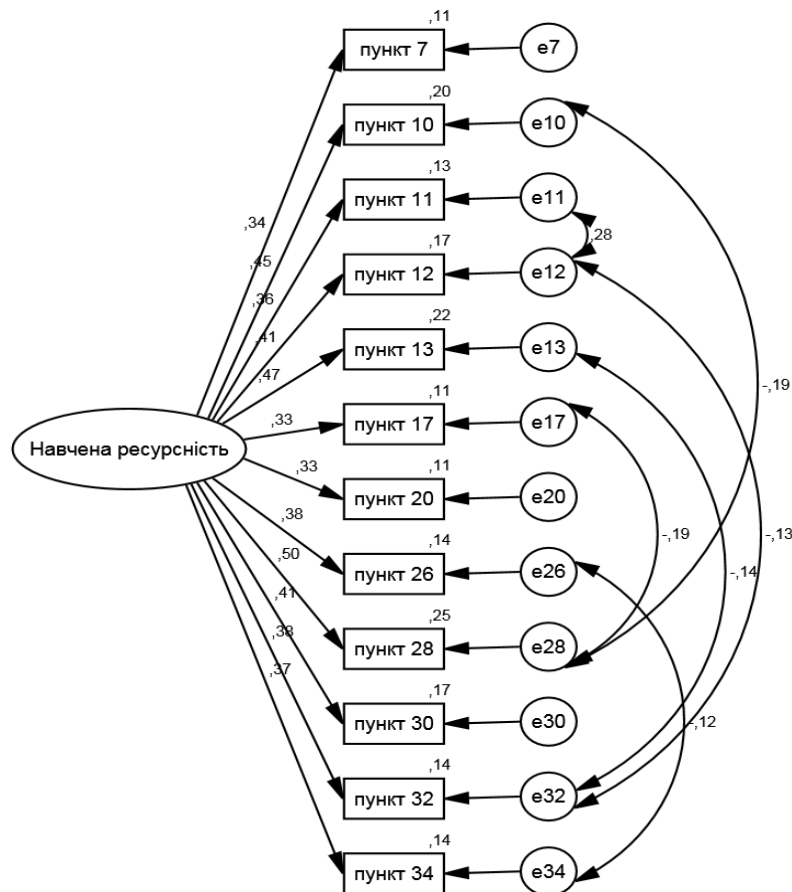

Рис. Конфірматорний факторний аналіз для шкали навченої ресурсності. Модифікована однофакторна модель.

Примітка: нулі перед комами не наводяться; змінні з індексами е описують залишкову дисперсію.

Середнє арифметичне значення шкали навченої ресурсності склало 48,48 бала, стандартне відхилення – 7,42 бала. Коефіцієнти асиметрії та ексцесу вказували на близькість емпіричного розподілу значень до нормального: $S = -0,36$, $K = -0,61$. Графічно розподіл значень шкали навченої ресурсності у вигляді гістограми та коробчатого графіку наведено на рисунку 2.

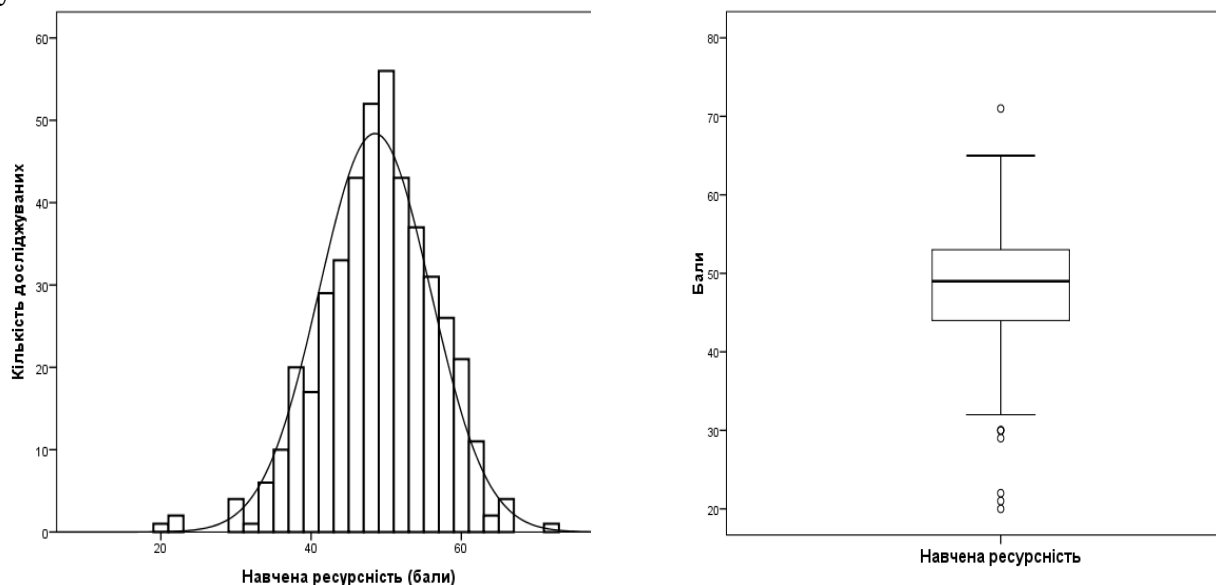

Рис. 2. Гістограма емпіричного розподілу значень (ліворуч) та коробчатий графік (праворуч) для шкали навченої ресурсності.

Після проведення повторного дослідження (за 4 тижні) розрахований коефіцієнт кореляції Пірсона свідчив про високий рівень ретестової надійності ($r=0,79$). Отже, психометричний аналіз підтвердив, що адаптована україномовна версія шкали навченої ресурсності характеризується високою конструктивною валідністю та надійністю.

ЛІТЕРАТУРА

Meichenbaum D. Cognitive-behavior modification: An integrative approach / D. Meichenbaum. – New York: Plenum, 1977 – 308 p.

Rosenbaum, M. A schedule for assessing self-control behaviors: Preliminary findings. / M. Rosenbaum // Behavior Therapy. – 1980 – Vol. 11, No 1 – P. 109-121.

Rosenbaum M. Opening versus closing strategies in controlling one's responses to experience / M Rosenbaum. // Personal control in action: Cognitive and motivational mechanisms / M. Kofta, G. Weary, G. Sedek. - New York: Plenum, 1998. – P. 61-84.